

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПЕРЕВОЗНЮК ВІТАЛІНА ВІКТОРІВНА

УДК 336:658.14

**ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ
ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2012

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Кириленко Ольга Павлівна,
Тернопільський національний економічний університет,
завідувач кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, старший науковий
співробітник
Зимовець Владислав Вікторович,
“Інститут економіки та прогнозування”
Національної академії наук України,
завідувач відділу фінансів реального сектора

кандидат економічних наук, доцент
Забаштанський Максим Миколайович,
Чернігівський державний інститут
економіки і управління,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться ___ січня 2013 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46020 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020 м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий ___ грудня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування житлово-комунального господарства актуалізує питання модернізації фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційної галузі як стратегічно-важливої, з огляду на особливу значущість послуг водопостачання і водовідведення для життя й здоров'я населення та функціонування суб'єктів господарювання.

Незважаючи на те, що сьогодні підприємства водопровідно-каналізаційного господарства працюють на основі самофінансування, вони залишаються збитковими, а їх фінансовий стан невинно погіршується. Причинами такого становища є неефективна регуляторна політика держави, численні порушення платіжної дисципліни споживачами й відсутність альтернативних джерел фінансування операційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

За умов погіршення екологічної ситуації, економічної та політичної нестабільності в Україні, особливої гостроти набувають проблеми надання якісних послуг і пошук нових концептуальних підходів щодо фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення в напрямку використання альтернативних джерел фінансування галузі та залучення приватних інвестицій.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування підприємств водопостачання та водовідведення, а також формуванню і використанню їх фінансових ресурсів присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Г. Агаджанов, Б. Адамов, О. Бабак, А. Базилюк, П. Бубенко, М. Гельвановський, Б. Депортер, О. Димченко, Т. Ділоренцо, С. Дзезик, І. Запатріна, Т. Єспес, М. Забаштанський, О. Завада, В. Зимовець, О. Кириленко, О. Королькова, Дж. Лаффонт, І. Мельник, С. Мельник, В. Полуянов, Дж. Ріс, О. Романюк, В. Тітяєв, В. Фостер, Я. Чураков та багатьох інших.

Однак недостатньо дослідженими залишаються питання теоретичного обґрунтування сутності фінансових ресурсів підприємств водопостачання і водовідведення, підвищення ефективності їхнього формування та використання з метою мінімізації витрат діяльності й організації публічно-приватного партнерства.

Актуальність зазначених проблем, їхня науково-теоретична цінність і практичне значення у вітчизняній фінансовій науці зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету за держбюджетними темами "Фінансова політика в стратегії соціально-економічного розвитку України" (державний реєстраційний номер 0105U000861) та "Формування фінансового механізму сталого розвитку України" (державний реєстраційний номер 0110U008613), у межах яких здобувачем запропоновано рекомендації стосовно вдосконалення фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад та аналіз практики формування і використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення, а також обґрунтування прикладних пропозицій щодо удосконалення фінансового забезпечення суб'єктів господарювання водопровідно-каналізаційної галузі.

На досягнення мети дослідження були визначені такі завдання:

- поглибити розуміння сутності фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення та з'ясувати їх суспільне призначення;
- охарактеризувати особливості функціонування водопровідно-каналізаційних підприємств, які визначають специфіку формування та використання їх фінансових ресурсів;
- дослідити практику ціноутворення на послуги з водопостачання та водовідведення, визначити його вплив на формування фінансових ресурсів підприємств, виявити резерви зниження собівартості послуг;
- проаналізувати структуру фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення України;
- провести моніторинг державної фінансової підтримки галузі водопостачання та водовідведення;
- оцінити фінансовий стан підприємств водопостачання та водовідведення України;
- окреслити напрямки вдосконалення фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційних підприємств;
- обґрунтувати пропозиції щодо доцільності застосування механізмів публічно-приватного партнерства в галузі водопостачання та водовідведення.

Об'єкт дослідження – фінанси підприємств водопостачання та водовідведення.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади формування і використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення України в умовах ринку.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний та системний підходи до пізнання економічних явищ і процесів. При дослідженні теоретичних та організаційно-правових засад формування і використання фінансових ресурсів та діяльності підприємств водопостачання та водовідведення використовувались методи індукції й дедукції, історичний, узагальнення, абстрагування, систематизації. Аналіз процесів формування та використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств України й оцінка їх ефективності здійснювалися на основі методів групування, порівняльного, факторного та економіко-статистичного аналізу, синтезу, формалізації. Обґрунтування напрямків удосконалення фінансового забезпечення досліджуваних суб'єктів господарювання базувалося на методах екстраполяції, узагальнення й економіко-математичного моделювання.

Статистичну та фактологічну основу дослідження становлять: нормативно-правові акти, що регулюють діяльність природних монополій і фінансів суб'єктів господарювання водопровідно-каналізаційного господарства; офіційні дані Комітету з питань бюджету Верховної Ради України, Державної служби статистики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, а також фінансова звітність КП “Тернопільводоканал” і РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал”.

Наукова новизна одержаних результатів: У дисертаційній роботі проведено дослідження процесу формування і використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення, розглянуто сутнісні та методологічні аспекти й розроблено рекомендації щодо його вдосконалення. Це дало змогу одержати результати, що характеризуються науковою новизною:

удосконалено:

– оцінювання фінансового стану підприємств за допомогою розрахунку інтегрального показника його динаміки, сформованого на основі п'яти різних за змістом, вагомістю та одиницями виміру індикаторів (рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності й якісної характеристики майнового стану), який дає змогу врахувати всі можливі чинники, що впливають на підвищення чи зниження ефективності формування та використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств;

– порядок залучення коштів приватного інвестора до фінансування модернізації водопровідно-каналізаційної інфраструктури з урахуванням мінімізації вартості капіталовкладень та економії фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування за допомогою економіко-математичного моделювання. Застосування такого підходу сприятиме покращенню якості суспільно-важливих послуг із водопостачання та водовідведення й підвищенню ефективності діяльності інвестора;

дістало подальший розвиток:

– обґрунтування специфіки фінансів підприємств водопостачання і водовідведення та особливостей формування й використання їх фінансових ресурсів з урахуванням: організаційно-правових засад діяльності та форм власності; технології надання послуг; складу й структури основних засобів і оборотних коштів; порядку визначення собівартості послуг; фінансової політики в галузі;

– з'ясування сутності перехресного субсидування споживачів послуг підприємств водопостачання та водовідведення за допомогою формалізації процесу встановлення тарифів, що дозволяє обґрунтувати їх диференціацію в розрізі окремих груп споживачів;

– принципи формування і використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення, до яких зараховано: економічну обґрунтованість, окупність, цілеспрямованість, прозорість та ефективність. Такі принципи мають забезпечити формування достатніх обсягів фінансових ресурсів для покриття поточних та інвестиційних витрат, економне і цільове використання коштів, отримання позитивних фінансових результатів на одиницю витрачених ресурсів, а також розв'язання нагальних технічних проблем;

– алгоритм розрахунку концесійних платежів на короткостроковий і довгостроковий терміни дії концесійної угоди, що дасть можливість органам місцевого самоврядування формувати ефективну політику в сфері модернізації інфраструктури водопостачання та водовідведення на умовах концесії та сприятиме досягненню визначених цілей соціально-економічного розвитку територіальних громад України.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції дисертаційного дослідження можуть бути використані з метою вдосконалення

фінансового забезпечення суб'єктів господарювання водопровідно-каналізаційної галузі, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Пропозиції щодо удосконалення методичного підходу до оцінки фінансового стану підприємств водопостачання та водовідведення використовуються в практичній діяльності КП “Тернопільводоканал” (довідка № 2375/11 від 29.09.2011 р.). Рекомендації щодо необхідності застосування альтернативних джерел фінансування водопровідно-каналізаційних підприємств, зокрема запровадження цільового збору на розвиток водопостачання конкретної території та розміщення облігацій місцевих позик прийняті до використання у практичну діяльність фінансового управління Тернопільської міської ради (довідка № 596 від 5.10.2011 р.). Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-24/2121 від 6.10.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно написаною науковою працею. Наукові положення, висновки та пропозиції прикладного характеру, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження отримали позитивну оцінку на таких науково-практичних конференціях: “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах світової економічної кризи” (м. Тернопіль, 2009 р.); “Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика” (м. Луцьк, 2009 р.); “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2010 р.); “Актуальні проблеми соціально-економічних трансформацій у міжнародному середовищі” (м. Тернопіль, 2010 р.); “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної нестабільності” (м. Тернопіль, 2010 р.); “Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики” (м. Львів, 2010 р.); “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ” (м. Тернопіль, 2011 р.); “Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 2011 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 14 наукових працях, з яких 11 написані індивідуально. Загальний обсяг публікацій становить 5,47 друк. арк. Із вказаних робіт 6 – наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації (особистий внесок автора – 3,13 друк. арк.), 8 – у наукових працях апробаційного характеру (1,24 друк. арк.).

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 221 сторінці. У дисертації подано 14 рисунків на 14 сторінках і 14 таблиць на 16 сторінках. 24 додатки охоплюють 95 сторінок. Список використаних джерел налічує 220 найменувань на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У розділі 1 “**Теоретичні та організаційно-правові засади формування й використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання і водовідведення**” розглянуто теоретичні підходи до виокремлення особливостей

функціонування підприємств водопостачання та водовідведення як суб'єктів природних монополій; досліджено їх фінансово-господарську діяльність і специфіку організації фінансів; з'ясовано сутність, значення й особливості формування і використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств.

На основі дослідження різноманітних підходів до визначення сутності природних монополій, з урахуванням вітчизняних реалій функціонування водопровідно-каналізаційної галузі, обґрунтовано особливості діяльності підприємств водопостачання й водовідведення з огляду на наявність у них статусу природних монополістів. У рамках окреслення кожної із особливостей охарактеризовано позитивний та негативний вплив фінансово-господарської діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств на суспільний добробут. З'ясовано, що в процесі формування тарифів на послуги підприємства галузі часто використовують перехресне субсидування, сутність якого полягає у встановленні диференційованих тарифів для різних груп споживачів, що сприяє несправедливому перерозподілу фінансових ресурсів.

Доведено, що в сучасних умовах інституційних перетворень ефективними для суспільства є водопровідно-каналізаційні підприємства комунальної форми власності, які можна вважати вертикально-інтегрованими, коли власником водопровідної мережі й комунального підприємства є громада.

Водопровідно-каналізаційні підприємства беруть участь у процесі суспільного виробництва, адже створюють нову вартість; виконують загальноекономічну функцію, оскільки впливають на функціонування економіки загалом; соціальну функцію або функцію із життєзабезпечення (корисність послуг із водопостачання та водовідведення для населення велика, а відмовитися від їхнього споживання неможливо), а також господарську функцію, яка знаходить прояв у функціонуванні підприємств водопостачання та водовідведення на основі комерційного розрахунку та забезпеченні добробуту громадян шляхом встановлення обґрунтованих цін на послуги належної якості. Вказано на тісний зв'язок між функціонуванням підприємств і діяльністю органів місцевого самоврядування, складовою фінансової політики яких має бути фінансова підтримка інвестиційних проектів модернізації водопровідно-каналізаційної інфраструктури як важливого чинника зміцнення місцевої економіки.

В дисертації обґрунтовано особливості фінансів підприємств водопостачання та водовідведення, спричинені здебільшого галузевими техніко-технологічними ознаками. Специфіка надання послуг у вигляді сукупності послідовних дій, пов'язаних єдиним технологічним процесом, визначає кругообіг виробничих фондів підприємств водопостачання та склад і структуру основних засобів та оборотних коштів. Встановлено, що в структурі перших найбільшу частку займають розгалужені системи водопроводів, магістралей, фільтрів, каналізаційних мереж, колекторів та іншого устаткування; в структурі других – паливно-мастильні матеріали, запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети. Задля безперебійного надання якісних послуг із водопостачання та водовідведення необхідно здійснювати витрати на оновлення й реконструкцію основних засобів.

Встановлено, що фінансові ресурси комунальних водопровідно-каналізаційних підприємств частково формуються за рахунок бюджетних коштів,

що спричинено: 1) обмеженими правами згаданих суб'єктів господарювання щодо управління фінансами; 2) відшкодуванням вартості послуг, наданих за тарифами, на рівні нижчому, ніж собівартість, що передбачає надання дотацій із місцевого бюджету, та фінансуванням пільг і субсидій з державного бюджету; 3) здійсненням капітальних видатків у розвиток галузі водопостачання та водовідведення за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

За результатами дослідження теоретичних засад функціонування підприємницьких структур водопровідно-каналізаційної галузі виявлено закономірність, що лежить в основі формування фінансових ресурсів таких суб'єктів господарювання – визначальними в їх діяльності є витрати, склад і порядок формування яких передбачені вітчизняним законодавством.

З'ясовано, що основа для проведення модернізації комунальних систем водопостачання та водовідведення – довгострокове фінансове планування, особливістю якого є узгодження з органами місцевого самоврядування. Зазначене знаходить свій прояв у фінансовій політиці суб'єкта господарювання, яка є сукупністю стратегічних та тактичних заходів і дій, що здійснюються підприємством з метою фінансування операційної й інвестиційної діяльності, а також підвищення якості суспільно важливих послуг. Механізм реалізації фінансової політики підприємств водопровідно-каналізаційного господарства визначається фінансовою службою суб'єкта господарювання в ході здійснення фінансового менеджменту, а також залежить від рівня ділової активності, розвитку економіки держави й територіальних громад та багатьох інших факторів.

Із урахуванням систематизації різних підходів учених щодо сутності поняття “фінансові ресурси підприємств” і специфіки функціонування водопровідно-каналізаційних підприємств, у дисертації запропоновано визначення терміна фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення як сукупності грошових коштів, що формуються в процесі реалізації економічних відносин суб'єктів господарювання та органів місцевої влади і використовуються для потреб фінансово-господарської діяльності та забезпечення високої якості суспільно-важливих послуг, які надаються населенню територіальних громад. Специфіка формування й використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення обумовлена формою власності суб'єкта господарювання, галузевими особливостями та державним регулюванням.

У розділі 2 “**Практика формування та використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення**” здійснено аналіз фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційних підприємств; досліджено ціноутворення на послуги водопостачання й водовідведення та форми державної фінансової підтримки галузі в контексті формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств; проведено оцінку фінансового стану суб'єктів господарювання галузі водопостачання і водовідведення України.

Встановлено, що в структурі фінансових ресурсів великих і середніх комунальних підприємств водопровідно-каналізаційного господарства України за період 2006–2010 рр. найбільшу частку займали власні кошти, величина яких протягом аналізованого періоду збільшилася з 79,3% у 2006 р. до 82,6% у 2010 р. або на 3,3% (рис. 1).

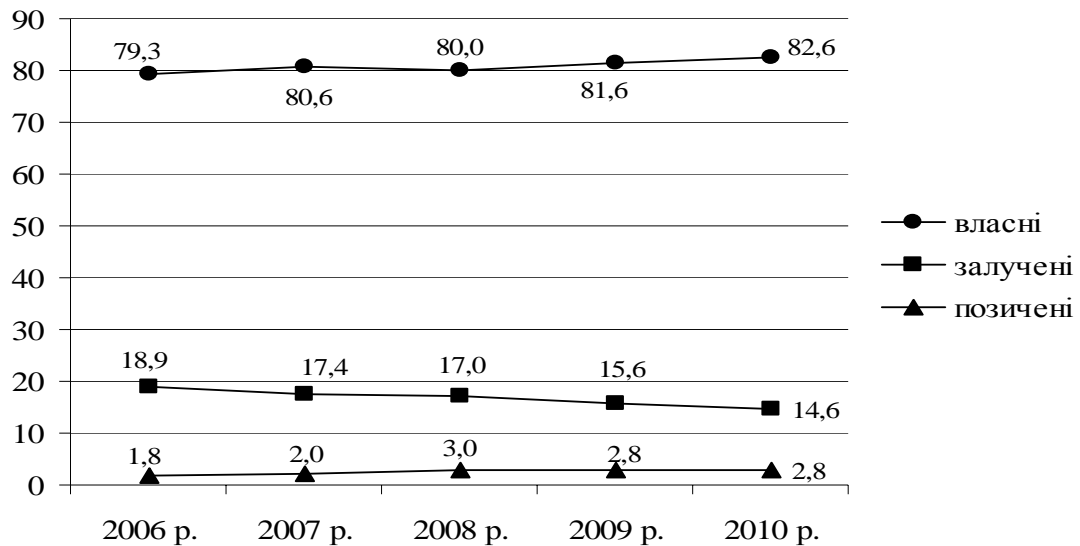

Рис. 1. Динаміка структури фінансових ресурсів великих і середніх комунальних підприємств водопостачання та водовідведення України за період 2006–2010 рр., %.

Незначною є питома вага залучених фінансових ресурсів: у 2010 р. вона становила 14,6%, зменшившись на 4,3% порівняно з 2006 р. Найменшою є частка позичених фінансових ресурсів, яка коливалася в межах 1,8–2,8%. Тенденція збільшення частки власних коштів у структурі фінансових ресурсів повністю відповідає умовам ринку, в яких нині функціонують підприємства водопостачання та водовідведення, а динаміка помірному зменшенню залучених фінансових ресурсів з одночасним збільшенням позичених є негативною, оскільки свідчить про незначне поліпшення платоспроможності підприємств на тлі зростання їх залежності від кредиторів. В свою чергу, в структурі залучених фінансових ресурсів підприємств водопровідно-каналізаційного господарства України переважає кредиторська заборгованість, питома вага якої складає 60–64%, а в структурі позичених – короткострокові кредити банків, що використовуються переважно на покриття потреби в оборотних коштах.

В дисертації окреслено негативні чинники впливу на формування й використання фінансових ресурсів підприємств галузі, які зумовлюють виникнення дебіторської й кредиторської заборгованості та погіршення фінансового стану підприємств водопостачання та водовідведення загалом. До них віднесені: перманентні неплатежі населення за надані послуги, недосконалий механізм формування тарифів, а також неефективна державна фінансова підтримка підприємств галузі.

Встановлено, що останніми роками доходи підприємств збільшуються, однак, витрати зростають швидшими темпами. Значна частина витрат припадає на експлуатаційні витрати (електроенергія, заробітна плата з нарахуваннями та амортизаційні відрахування на модернізацію основних засобів), які з кожним роком збільшуються. У роботі зроблено висновок, що ситуація перевищення темпів зростання витрат над доходами при збільшенні дебіторської та кредиторської

заборгованості суб'єктів господарювання водопровідно-каналізаційної галузі зумовлює їх збитковість, від'ємні фінансові результати яких перманентно зростають. Така ситуація загрозлива не лише для підприємств, а й для суспільства в цілому, з огляду на виняткову соціально-економічну значущість послуг водопостачання та водовідведення.

У дослідженні доведено, що тарифна політика має визначальний вплив на формування фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення. Враховуючи специфіку діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств, яка відповідає умовам природної монополії, в Україні тарифи визначають за витратним методом, відомим у сучасній науковій літературі як метод встановлення граничного рівня рентабельності або "витрати плюс". Він передбачає пряму залежність між величиною витрат і тарифів, а в кінцевому підсумку – витрат і доходів. Визначено, що сучасна практика формування тарифів на основі витратного методу неефективна, оскільки має низку недоліків, основними з яких є відсутність стимулів у підприємств до скорочення витрат та можливість необґрунтованого завищення вартості активів з метою максимізації власних фінансових ресурсів; можливість розповсюдження асиметричної інформації серед споживачів і контролюючих органів.

При проведенні ґрунтовного аналізу державної фінансової підтримки підприємств водопровідно-каналізаційного господарства з'ясовано, що вона є потрібною з огляду на: необхідність підтримки пільгових категорій населення, великий рівень зносу інфраструктури водопостачання і водовідведення, перманентне збільшення операційних витрат суб'єктів господарювання галузі. Однак на сьогодні, відсутність дієвої фінансової підтримки є причиною дефіциту фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в частині неповного відшкодування із бюджету пільг і субсидій, які реально не сприяють збільшенню платоспроможного попиту. А фінансування інвестиційних проектів і програм з державного та місцевих бюджетів здійснюється спорадично та в незначних обсягах. З'ясовано, що форми і методи фінансової підтримки галузі еволюціонували в часі.

Аналіз фінансового стану водопровідно-каналізаційних підприємств засвідчив: досліджувані підприємства не абсолютно ліквідні через нестачу оборотних коштів і відсутність необхідних високоліквідних активів, зокрема поточних фінансових інвестицій. Проблему нестачі власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності та заходів із розвитку на КП "Тернопільводоканал" вирішують короткостроковими банківськими кредитами, а відтак, зростає значення коефіцієнта фінансування. На РОВКП ВКГ "Рівнеоблводоканал", починаючи із 2008 р., взагалі не використовують позичених фінансових ресурсів. Натомість, рівень фінансової стійкості підприємства знизився через зменшення величини оборотних активів та значне збільшення кредиторської заборгованості у 2010 р. З'ясовано, що значна частка капіталізованих фінансових ресурсів і значна дебіторська заборгованість характерні для підприємств галузі з огляду на специфіку їх функціонування та застосування інструментів державного регулювання. Тоді як техніко-технологічні особливості надання послуг зумовлюють дуже високу вартість основних виробничих фондів, проблеми неспроможності

сплати всіх фінансових зобов'язань, спричинені практикою несвоєчасної оплати послуг водопостачання та водовідведення споживачами.

З метою порівняння фінансового стану КП “Тернопільводоканал” і РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” в динаміці було розроблено кількісну методику розрахунку інтегрального індикатора, визначеного на основі розрахунку п'яти узагальнюючих показників, оцінка яких, у свою чергу, базується на використанні певних аналітичних показників, обчислених на основі методики оцінки фінансового стану водопровідно-каналізаційних підприємств професора Г. Агаджанова.

Синтетичний (узагальнюючий) показник за кожною групою розраховується за формулою:

$$S_{ik} = \sum_{j \in M_i} a_{ijk} \cdot p_{ij}, \sum_{j \in M_i} p_{ij} = 1, i = \overline{1, n}, k \in K, \quad (1)$$

де i – індекс синтетичного показника групи;

j – індекс аналітичного показника;

k – індекс об'єкта дослідження;

S_{ik} – кількісне значення синтетичного показника i -ої групи k -го об'єкта дослідження;

a_{ijk} – значення j -го аналітичного показника i -ої групи k -го об'єкта дослідження;

p_{ij} – значення вагомості j -го аналітичного показника в i -й групі;

K – множина об'єктів дослідження;

M_i – множина аналітичних показників i -ої групи.

Об'єктом дослідження для кількісного порівняння фінансового стану ВКП вибрано фінансові показники діяльності КП “Тернопільводоканал” і РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” за період 2006–2010 рр.

За результатами отриманих значень аналітичних і синтетичного показників, визначено динаміку фінансового стану КП “Тернопільводоканал” і РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” (рис. 2).

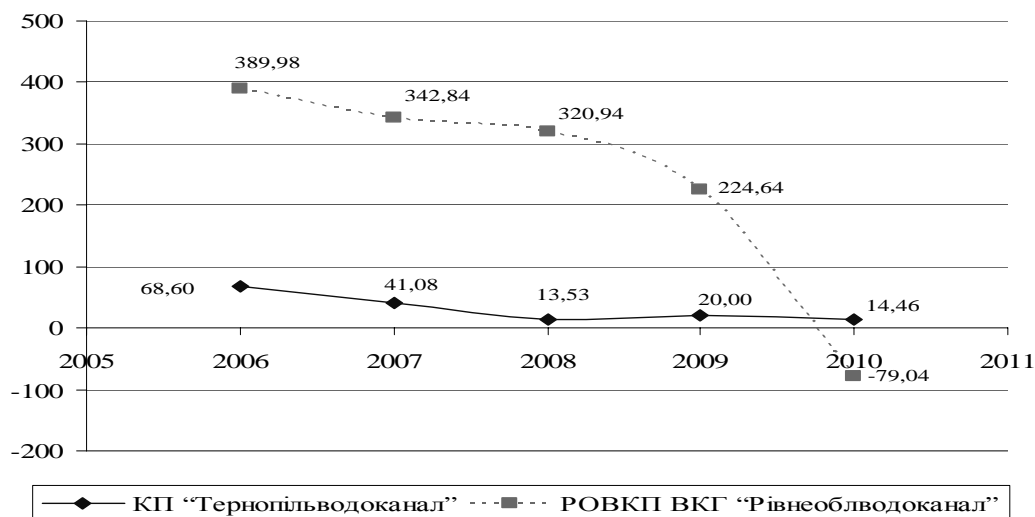

Рис. 2. Динаміка синтетичного показника фінансового стану КП “Тернопільводоканал” і РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” за 2006–2010 рр.

Порівнявши значення інтегрального показника, встановлено, що КП “Тернопільводоканал” до 2010 р. утримувало певний рівень фінансової стійкості.

Натомість, фінансовий стан РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” протягом 2006–2009 рр. перманентно погіршувався, а в 2010 р. різко знизився (значення синтетичного показника сягнуло позначки -79,04), що свідчить про незадовільний фінансовий стан суб’єкта господарювання та нестачу фінансових ресурсів для фінансування операційної діяльності. З’ясовано, що значне погіршення фінансового стану РОВКП ВКГ “Рівнеоблводоканал” у 2010 р. зумовлена дефіцитом оборотних коштів, в результаті чого сума чистого оборотного капіталу становила -3260 тис. грн.

У розділі 3 **“Перспективи модернізації фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення”** окреслено напрямки модернізації фінансового забезпечення водопровідно-каналізаційних підприємств у контексті пошуку альтернативних джерел фінансових ресурсів, удосконалення державного регулювання й фінансової підтримки; оцінено можливості залучення приватних інвестицій у галузь водопостачання та водовідведення.

Доведено, що проблему вдосконалення формування та використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств можна вирішити шляхом скорочення операційних витрат підприємств і непродуктивних втрат води на усіх стадіях технологічного процесу за рахунок автоматизації виробництва і надання послуг та модернізації інфраструктури. Визначено, що джерелами фінансування заходів із модернізації інфраструктури водопостачання та водовідведення можуть бути кошти державного та місцевих бюджетів, кредити Світового банку, надходження від цільового збору на водопостачання, місцеві запозичення на розвиток підприємств водопостачання й водовідведення, а також закладені в тарифі амортизаційні відрахування й інвестиційна складова. Крім того, з метою удосконалення процесу формування і використання фінансових ресурсів суб’єктів господарювання галузі запропоновано дотримуватись принципів економічної обґрунтованості, окупності, цілеспрямованості, прозорості та ефективності.

Аргументовано, що, задля вирішення проблеми збитковості підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, варто формувати тарифи на основі методу встановлення граничного рівня ціни, відомого у світовій практиці як одного із найефективніших методів ціноутворення в галузі. Особливістю згаданого методу є те, що в перший рік тариф розраховують за традиційним витратним методом. На кожен наступний рік у межах встановленого періоду тариф визначають на підставі коригування тарифу минулого року з урахуванням індексу інфляції, фактора ефективності й фактора, який враховує вплив непередбачуваних обставин, що не залежать від діяльності підприємств.

Обґрунтовано необхідність удосконалення механізму державної фінансової підтримки, а саме – доцільності скасування пільг на оплату послуг водопостачання та водовідведення для усіх категорій населення, за винятком лише окремих із них. Заміна пільг на субсидії сприятиме ефективнішому використанню державних фінансових ресурсів, а їхня адресність – прозорості, збільшенню доступності послуг водопостачання та водовідведення для малозабезпечених громадян. Однак з метою уникнення фінансових зловживань з боку претендентів на субсидію, що знаходить свій прояв у поданні фіктивних документів, які дають право на її отримання, обґрунтовано необхідність посилення контролю за доходами і видатками

одержувачів пільг на основі непрямих методів оцінки їх майнового стану. Зроблено висновок, що успішна реалізація зазначених заходів можлива за умов вчасного перерахування державою субсидій підприємствам.

Обґрунтовано, що перспективним методом залучення приватного інвестора є концесія, яка здатна забезпечити якісні зміни фінансового менеджменту на підприємстві, дає можливість здійснити повну реконструкцію та/або заміну систем водопостачання та водовідведення і досягти високої якості суспільно-важливих послуг. В роботі проведено SWOT-аналіз концесії з метою обґрунтування переваг і потенційних загроз такої форми публічно-приватного партнерства для конкретного регіону. Сформульовано висновок щодо необхідності вдосконалення законодавчої бази концесії в частині захисту прав інвестора та методики розрахунку концесійних платежів, яка на сьогодні є неефективною. З метою стимулювання інвестора до здійснення ефективної діяльності та підвищення показників фондоддачі, в короткостроковому періоді господарювання концесіонера розрахунок концесійних платежів потрібно здійснювати з урахуванням вартості основних засобів об'єкта концесії, фондоддачі на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства відповідної форми власності і конкретного підприємства. В разі отримання інвестором прибутку, розмір концесійного платежу можна визначати на основі вартості об'єкта концесії, відсотку від прибутку з урахуванням діючої ставки податку на прибуток підприємств.

Доведено, що одним із альтернативних механізмів фінансування підприємств водопостачання та водовідведення в умовах їх збитковості й обмеженості бюджетних ресурсів є залучення приватних інвестицій на основі контракту на виконання робіт. У дисертації така форма публічно-приватного партнерства модифікована й адаптована до конкретних конкурсних умов, які були визначені з метою підвищення відповідальності приватного оператора та уникнення негативних наслідків його господарювання. За допомогою економіко-математичного інструментарію (оптимізаційної задачі лінійного програмування) сформовано оптимальний варіант фінансування модернізації окремих об'єктів інфраструктури водопостачання та водовідведення різними інвесторами на основі статистичних даних, визначених в Програмі "Питна вода міста Тернополя на 2008–2020 роки".

Так, претендентами є учасники конкурсу модернізації, грошові кошти яких стануть джерелом фінансування модернізації визначених об'єктів. З метою розв'язання задачі були запроваджені такі позначення: i – індекс претендента на модернізацію, $i = \overline{1, n}$; j – індекс об'єкта фінансування, $j = \overline{1, m}$; c_{ij} – фінансові ресурси, запропоновані i -тим претендентом на здійснення модернізації j -го об'єкта; t_{ij} – термін введення об'єкта в експлуатацію, запропонований i -тим претендентом на здійснення модернізації j -го об'єкта; q_{ij} – якість виконання робіт, яку забезпечує i -ий претендент за умови здійснення модернізації j -го об'єкта, що визначається в балах від 1 до 10; p_{ij} – відсоток винагороди, визначений i -им претендентом здійснення модернізації j -го об'єкта кожним учасником, T – середній термін реалізації програми модернізації; Q – середній показник якості виконання робіт; P – середній відсоток винагороди інвестора, який встановлюється органами місцевого самоврядування. Крім того, претендент на участь у програмі може фінансувати модернізацію декількох об'єктів.

Нехай на конкурс програми модернізації, яка охоплює m об'єктів інвестування, подали заявку n претендентів. Тоді невідомими величинами задачі будуть x_{ij} – i -ий претендент на участь у реалізації програми модернізації, який буде фінансувати виконання робіт із модернізації j -го об'єкта. Враховуючи те, що розмір прибутку інвестора залежить від вартості здійснених інвестицій (визначається множенням відсотку на вкладений капітал), місцева влада зацікавлена у мінімізації витрат на виплату винагороди інвестору. Тому серед учасників конкурсу будуть відібрані ті, які запропонують модернізацію j -го об'єкта програми модернізації за найменших обсягів інвестицій за умови дотримання інших конкурсних умов.

З урахуванням запропонованих позначень економіко-математична модель задачі набула такого виду:

$$\begin{cases} 1, \text{ якщо } i\text{-ий претендент фінансує модернізацію } j\text{-го об'єкта} \\ 0, \text{ якщо } i\text{-ий претендент не фінансує модернізацію } j\text{-го об'єкта,} \end{cases}$$

який забезпечить

$$Z = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m c_{ij} \cdot x_{ij} \rightarrow \min, \quad (2)$$

де Z – витрати модернізації певного об'єкта при виконанні умов:

1) інвестиційна програма передбачає реалізацію модернізації усіх об'єктів у повному обсязі:

$$\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij} = m; \quad (3)$$

2) претендент може здійснювати модернізацію кількох об'єктів:

$$\sum_{j=1}^m x_{ij} \leq m; i = \overline{1, n}; \quad (4)$$

3) середній термін введення в експлуатацію об'єктів програми не перевищує термін, який визначений умовами конкурсу:

$$\frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij} \cdot t_{ij}}{m} \leq T; \quad (5)$$

4) середній показник якості виконання робіт не може бути нижчим від показника, встановленого умовами конкурсу:

$$\frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij} \cdot q_{ij}}{m} \geq Q; \quad (6)$$

5) середній відсоток винагороди інвестора не перевищує визначеного умовами конкурсу:

$$\frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij} \cdot p_{ij}}{m} \leq P; \quad (7)$$

б) x_{ij} – булеві змінні.

Для вхідних даних і значень $m=10$; $n=6$; $T=10$; $Q=9$; $P=3\%$ така задача була розв'язана за допомогою утиліти "Solver" пакету прикладних програм EXCEL.

Розроблена модель є дієвою та може бути використана органами місцевого самоврядування з метою залучення приватних інвестицій для поліпшення функціонування місцевої інфраструктури водопостачання та водовідведення. Використання запропонованої моделі дає можливість спрямувати приватний капітал у реконструкцію конкретних об'єктів водопровідно-каналізаційної інфраструктури з найбільшим економічним ефектом для конкретної території. В дисертації обґрунтовано, що розрахункова вартість модернізації водопровідно-каналізаційної інфраструктури інвестором менша ніж задана, що свідчить про вищу ефективність господарювання приватного оператора.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та запропоновано вирішення важливого наукового завдання розроблення теоретичних підходів до модернізації фінансового забезпечення функціонування підприємств водопостачання та водовідведення. Це дало підстави для обґрунтування рекомендацій теоретичного та прикладного характеру щодо вдосконалення процесу формування і використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств з метою забезпечення стабільної діяльності в умовах ринку.

1. На підставі систематизації різних підходів науковців до трактування сутності фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення запропоновано їх розглядати як сукупність джерел грошових коштів, сформованих у процесі економічних відносин підприємств, органів місцевого самоврядування або місцевих органів виконавчої влади, які використовуються на фінансування потреб фінансово-господарської діяльності й розвитку суб'єктів господарювання водопровідно-каналізаційної галузі. Основним завданням діяльності підприємств водопостачання та водовідведення є своєчасне і повне надання якісних життєво важливих послуг населенню країни. Для досягнення цієї мети необхідно щораз здійснювати низку заходів тактичного й стратегічного характеру, пов'язаних із підтримкою відповідного технічного стану інфраструктури, проведення її модернізації, що потребує постійного вкладення великих обсягів грошових коштів. Однак на сьогодні традиційних джерел фінансових ресурсів недостатньо для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємств водопровідно-каналізаційної галузі.

2. У дисертації виокремлено особливості функціонування підприємств водопостачання та водовідведення, які, в свою чергу, впливають на організацію їх фінансів. Окреслення сукупності специфічних ознак дало змогу виявити низку особливостей фінансово-господарської діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, які визначають реалії формування та використання їх фінансових ресурсів: особлива технологія надання послуг, що є невіддільними від ціни води; кругообіг виробничих фондів; склад і структура основних засобів; управління оборотними коштами; функціонування зазначених суб'єктів господарювання на умовах комерційного розрахунку, а відтак, формування їх фінансових ресурсів практично лише за рахунок власних джерел; специфіка

планування витрат; фінансова політика і різноманітність фінансових відносин. Зазначене обумовлює особливості формування доходів, використання прибутку та механізму формування тарифів на послуги із централізованого водопостачання та водовідведення. Обґрунтовано, що величина доходів підприємств галузі залежить від собівартості виконаних робіт (наданих послуг), норми прибутку та рівня тарифу.

3. Доведено неефективність витратного методу формування тарифів на послуги водопостачання та водовідведення через наявність часового лагу між встановленням тарифів та їх коригуванням у зв'язку зі зміною окремих складових собівартості послуг. Такий підхід сприяє збитковості підприємств, тому дана практика потребує удосконалення із урахуванням зарубіжного досвіду та вітчизняних тенденцій розвитку галузі. Аргументовано, що найефективнішим у формуванні тарифів на послуги є метод визначення граничного рівня ціни, який дає змогу встановити тариф на певний період (три роки) зі щорічним його коригуванням на рівень споживчих цін і показник ефективності діяльності галузі.

4. Найбільшу питому вагу в структурі фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення займають власні кошти, натомість частка позичених і залучених є незначною. В структурі власних фінансових ресурсів переважають оборотні кошти, більша частина яких іммобілізована у дебіторську заборгованість. Така практика цілком відповідає сучасним умовам функціонування підприємств, фінансове забезпечення яких, з одного боку, формується переважно за рахунок грошових надходжень від реалізації послуг, з іншого – постійні неплатежі населення за спожиті послуги обумовлюють значну дебіторську заборгованість. У результаті цього залучені фінансові ресурси представлені в основному кредиторською заборгованістю за товари, роботи і послуги, що пояснюється неспроможністю підприємств вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами. Найменшу частку в структурі фінансових ресурсів становлять позичені, які сформовані переважно за рахунок короткострокових кредитів банків, що використовуються здебільшого для покриття тимчасової потреби в оборотних коштах. Натомість, довгострокові кредити банків практично не використовуються як джерело фінансування операційної чи інвестиційної діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств, що пов'язано з їх низькою кредитоспроможністю та неспроможністю виконання зобов'язань за кредитами без підтримки органів державної чи місцевої влади. Така тенденція свідчить про відсутність позитивних змін щодо поліпшення фінансового забезпечення суб'єктів господарювання галузі водопостачання і водовідведення та погіршення їх фінансового стану. Ситуація значного перевищення темпів зростання витрат діяльності над доходами зумовлює перманентну збитковість підприємств, що є загрозливим не тільки для самих суб'єктів господарювання, а й для суспільства загалом, з огляду на виняткову соціально-економічну значущість послуг водопостачання та водовідведення.

5. Відстежено та обґрунтовано наявність п'яти етапів у процесі вдосконалення механізму державної фінансової підтримки підприємств водопостачання та водовідведення, що справило вплив на формування їх власних фінансових ресурсів: 1) 1991–1995 рр., переважання бюджетних дотацій в структурі фінансових ресурсів підприємств галузі, які надавалися виробникам з метою відшкодування вартості послуг; 2) 1995–1998 рр. – поступове перенесення тягаря

плати за послуги на населення, яке сплачувало 60% вартості послуг, зростання ролі субсидій; 3) 1998–1999 рр. – збільшення відшкодування населенням вартості послуг до 80%; 4) 1999–2006 р. – відміна низки пільг у 2000 р., що призвело до зменшення їх частки у структурі фінансових ресурсів, подальше збільшення питомої ваги субсидій; 5) з 2006 р. – до нині – формування власних фінансових ресурсів підприємств галузі за рахунок пільг, дотацій на відшкодування різниці в ціні та субсидій.

6. На основі аналізу фінансового стану водопровідно-каналізаційних підприємств встановлено, що практика неплатежів населення за спожиті послуги, а також несвоєчасне і не в повному обсязі відшкодування державою пільг і субсидій зумовлюють нестачу оборотних коштів підприємств водопостачання та водовідведення України, яким бракує високоліквідних активів для погашення фінансових зобов'язань. Протягом останніх років спостерігається нестабільність динаміки фінансового стану підприємств. Це свідчить про те, що, незважаючи на низку системних реформ галузі, суб'єкти господарювання водопровідно-каналізаційного господарства знаходяться в стадії глибокої кризи. Підтвердженням цьому є нерентабельність їх діяльності та погіршення платоспроможності й ліквідності, що виявлено за допомогою розрахунку інтегрального показника фінансового стану та низки коефіцієнтів.

7. З метою удосконалення фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення необхідно: знижувати собівартість послуг за рахунок автоматизації виробництва й інтенсифікації використання основних засобів; створити дієві організаційно-правові умови надання державної фінансової підтримки громадянам щодо оплати вартості послуг із водопостачання та водовідведення в напрямку підвищення її адресності, посилити контроль за доходами і видатками одержувачів субсидії та скасувати категоріальні пільги; використовувати альтернативні джерела фінансування (надходження збору на розвиток водопостачання, відшкодування податку на додану вартість внаслідок оподаткування суб'єктів господарювання галузі таким податком за нульовою ставкою, кошти від випуску облігацій місцевих позик, кредити Світового банку та приватні інвестиції). Запровадження в практику таких заходів потребує вдосконалення інституційного забезпечення формування та використання фінансових ресурсів водопровідно-каналізаційних підприємств.

8. Для виведення вітчизняних підприємств водопостачання та водовідведення із системної і затяжної кризи потрібно використовувати змішані схеми фінансування на основі механізмів публічно-приватного партнерства. Серед усіх форм співпраці держави та бізнесу найефективнішою є концесійна, оскільки передбачає фінансування операційної діяльності концесіонованого підприємства та модернізацію водопровідно-каналізаційної інфраструктури за рахунок коштів інвестора. Встановлено, що основною перешкодою на шляху розвитку концесії в Україні є нерентабельність водопровідно-каналізаційної галузі та недосконалість вітчизняного законодавства. З метою врегулювання законодавчих норм та задоволення інтересів обох сторін концесійної угоди запропоновано методику розрахунку концесійних платежів, яка підвищуватиме ефективність діяльності інвестора. Доведено, що в сучасних умовах функціонування підприємств

водопостачання та водовідведення та з урахуванням тенденцій розвитку вітчизняної економіки приватні інвестиції варто залучати на основі контракту на виконання робіт. Така форма публічно-приватного партнерства дає змогу повністю модернізувати інфраструктуру водопостачання та водовідведення за рахунок підрядників із меншими затратами часу й фінансових ресурсів, ніж при здійсненні робіт за бюджетні кошти та кошти суб'єктів господарювання.

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме глибшому обґрунтуванню теоретичних і вдосконаленню практичних засад формування та використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання й водовідведення. Враховуючи те, що системні реформи, які нині проводяться в Україні, не дають бажаного результату, а підприємства залишаються збитковими, актуальними й необхідними є подальші наукові дослідження в напрямку пошуку альтернативних джерел фінансування водопровідно-каналізаційних підприємств та розвитку публічно-приватного партнерства в галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Перевознюк В. Житлово-комунальна реформа: як перейти до ефективного ринкового механізму / В. Перевознюк // Наука молода. – 2009. – № 12. – С. 154–157.
2. Перевознюк В. Фінансові доміанти публічно-приватного партнерства в галузі водопостачання та водовідведення / В. Перевознюк // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2010. – Вип. 262 (Том III). – С. 735–746.
3. Перевознюк В. Підприємства водопостачання та водовідведення в світлі теорії природних монополій: політекономічний та фінансовий аспекти / О. Квасовський, В. Перевознюк // Світ фінансів. – 2010. – № 4. – С. 167–178. (Особистий внесок автора 0,6 друк. арк. Автором досліджено ознаки природних монополій, виявлено переваги та недоліки функціонування неконкурентних ринків).
4. Перевознюк В. Особливості ціноутворення на послуги з водопостачання та водовідведення / О. Кириленко, В. Перевознюк // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 3. – С. 70–79. (Особистий внесок автора 0,35 друк. арк. Автором досліджено теоретичні та організаційно-правові аспекти формування тарифів на послуги водопостачання та водовідведення).
5. Перевознюк В. Теоретичні та практичні аспекти фінансів підприємств водопостачання та водовідведення / О. Кириленко, В. Перевознюк // Наука й економіка. – 2010. – Вип. 4 (20). – С. 23–33. (Особистий внесок автора 0,41 друк. арк. Автором проаналізовано практику формування витрат водопровідно-каналізаційних підприємств України).
6. Перевознюк В. Оптимізація фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення України / В. Перевознюк // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 8. – С. 291–296.

Наукові праці апробаційного характеру

7. Перевознюк В. Організаційно-теоретичні засади функціонування підприємств водопостачання / В. Перевознюк // Методологічні проблеми фінансової

теорії та практики в умовах світової економічної кризи : наук. конф. проф.-викл. складу: зб. матеріалів. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 103–108.

8. Перевознюк В. Проблеми функціонування підприємств водопостачання та шляхи їх вирішення / В. Перевознюк // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Міжн. наук.-практ. конф. : зб. тез доповідей. – Луцьк : РВВ “Вежа”, 2009. – С. 118–119.

9. Перевознюк В. Перспективні напрями розвитку житлово-комунального господарства / В. Перевознюк // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : Міжн. наук.-практ. конф.: зб. матеріалів. – Тернопіль : Екон. думка, 2010. – С. 231–233.

10. Перевознюк В. Вплив доступності послуг водопостачання та водовідведення на формування фінансових ресурсів підприємств / В. Перевознюк // Актуальні проблеми соціально-економічних трансформацій у міжнародному середовищі : Міжн. наук.-практ. конф. : зб. матеріалів. – Тернопіль : ТКІ, 2010. – С. 280–282.

11. Перевознюк В. Перспективи залучення приватного бізнесу в галузь водопостачання та водовідведення на основі механізму концесії / В. Перевознюк // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної нестабільності : наук. конф. проф.-викл. складу: зб. матеріалів. – Тернопіль : Вектор, 2010. – С. 130–133.

12. Перевознюк В. Перспективні напрями вдосконалення фінансового забезпечення галузі водопостачання / В. Перевознюк // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики : Міжн. наук.-практ. конф.: зб. матеріалів. – Львів : Національний університет “Львівська політехніка”, 2010. – С. 347–348.

13. Перевознюк В. Аналіз витрат підприємств водопостачання та водовідведення Тернопільської області / В. Перевознюк // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ : наук. конф. проф.-викл. складу: зб. матеріалів. – Тернопіль : Вектор, 2011. – С. 175–179.

14. Перевознюк В. Напрями зміцнення фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення України / В. Перевознюк // Теорія і практика сучасної економіки: Міжн. наук.-практ. конф.: зб. матеріалів. – Черкаси : ЧДТУ, 2011. – С. 293–296.

АНОТАЦІЯ

Перевознюк В. В. Формування та використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2012.

У дисертації проведено комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів формування та використання фінансових ресурсів підприємств водопостачання та водовідведення, запропоновано пріоритетні напрями вдосконалення фінансового забезпечення суб’єктів господарювання галузі в умовах ринку.

Досліджено теорію і практику фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення. З'ясовано організаційно-правові засади фінансово-господарської діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств, поглиблено сутність і значення фінансових ресурсів суб'єктів господарювання галузі, розкрито специфіку їх формування та використання.

Проаналізовано склад і структуру джерел фінансових ресурсів, сучасну практику ціноутворення на послуги з водопостачання і водовідведення. Розкрито проблематику державної фінансової підтримки водопровідно-каналізаційного господарства. Оцінено ефективність формування та використання фінансових ресурсів підприємств галузі.

Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення фінансового забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення в напрямку пошуку альтернативних джерел фінансування. Проаналізовано зарубіжний досвід організації публічно-приватного партнерства і запропоновано напрями його імплементації в Україні.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансове забезпечення, підприємства водопостачання та водовідведення, прибуток, рентабельність.

АННОТАЦИЯ

Перевознюк В. В. Формирование и использование финансовых ресурсов предприятий водоснабжения и водоотведения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет Министерства образования и науки, молодежи и спорта Украины, Тернополь, 2012.

В диссертации проведено комплексное исследование теоретических и практических аспектов формирования и использования финансовых ресурсов предприятий водоснабжения и водоотвода, предложены приоритетные направления совершенствования финансового обеспечения субъектов ведения хозяйства отрасли в условиях рынка.

Исследовано теорию и практику финансового обеспечения предприятий водоснабжения и водоотведения. Определены организационно-правовые принципы финансово-хозяйственной деятельности водопроводно-канализационных предприятий, сущность и значение финансовых ресурсов субъектов хозяйствования, раскрыта специфика их формирования и использования. Предложено авторское толкование понятия финансовых ресурсов предприятий водоснабжения и водоотведения как совокупности денежных средств, формирующихся в процессе реализации экономических отношений субъектов хозяйствования и органов местной власти, с целью удовлетворения потребностей финансово-хозяйственной деятельности и обеспечения высокого качества общественно значимых услуг, предоставляемых населению территориальных общин. Установлено, что особенности формирования и использования финансовых ресурсов предприятий водоснабжения и водоотведения обусловлены формой собственности субъектов хозяйствования, отраслевой спецификой и политикой государственного регулирования.

Систематизировано особенности организации финансов этих субъектов хозяйствования, заключающиеся в: кругообороте производственных фондов; специфической технологии предоставления услуг, которая влияет на состав и структуру основных и оборотных средств (в структуре первых наибольший удельный вес занимают передаточные сооружения, а вторых – дебиторская задолженность); частичном финансировании хозяйственной деятельности за счет бюджетных средств; решающем значении расходов предприятий для осуществления финансового планирования; наличии благоприятных предпосылок для составления долгосрочных финансовых планов функционирования широкого перечня финансовых отношений, характерных для субъектов хозяйствования других отраслей, организационно-правовых форм и форм собственности.

Проанализированы состав и структура источников финансовых ресурсов, в результате чего выявлено такие проблемы: большая часть оборотных средств иммобилизована в дебиторскую задолженность, которая сформировалась из-за неплатежей населения за предоставленные услуги; предприятия не могут выполнять свои финансовые обязательства перед контрагентами, что показывает значительный удельный вес кредиторской задолженности в структуре привлеченных финансовых ресурсов; недостаток оборотных средств субъекты отрасли покрывают краткосрочными кредитами банков, являющиеся заимствованными финансовыми ресурсами для анализируемых предприятий. Выяснено, что такая ситуация предопределяет перманентную убыточность субъектов хозяйствования отрасли. Раскрыта проблематика государственной финансовой поддержки водопроводно-канализационного хозяйства. Оценена эффективность формирования и использования финансовых ресурсов предприятий отрасли.

В результате анализа установления тарифов на услуги доказана неэффективность затратного метода. В этой связи аргументировано, что самым эффективным в формировании тарифов на услуги является метод определения предельного уровня цены, позволяющий установить тариф на определенный период (три года) с ежегодной его коррекцией на уровень потребительских цен и показатель эффективности деятельности отрасли.

Обоснованы предложения по совершенствованию финансового обеспечения предприятий водоснабжения и водоотвода путем: снижения себестоимости услуг за счет автоматизации производства и интенсификации использования основных средств; совершенствования государственной финансовой поддержки отрасли; активного использования альтернативных источников финансирования. Разработаны рекомендации по совершенствованию процесса формирования и использования финансовых ресурсов водопроводно-канализационных предприятий.

Проанализирован зарубежный опыт организации публично-частного партнерства и предложены направления его имплементации в Украине. Выяснено, что среди всех форм сотрудничества государства и бизнеса самая эффективная – концессионная, предусматривающая финансирование операционной деятельности концессионного предприятия и модернизацию водопроводно-канализационной инфраструктуры за счет средств инвестора. С целью урегулирования законодательных норм и удовлетворения интересов обеих сторон концессионного соглашения предложена методика расчета концессионных платежей, которая

довольно справедлива относительно инвестора и будет стимулировать его к эффективной деятельности.

Доказано, что в современных условиях функционирования предприятий водоснабжения и водоотвода Украины и с учетом тенденций развития отечественной экономики частные инвестиции следует привлекать на основе контракта на выполнение работ. Доказано, что такая форма публично-частного партнерства позволяет полностью модернизировать инфраструктуру водоснабжения и водоотвода за счет подрядчиков с меньшими затратами времени и финансовых ресурсов, чем при осуществлении работ за бюджетные средства и средства предприятий.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовое обеспечение, предприятия водоснабжения и водоотведения, прибыль, рентабельность.

ANNOTATION

Perevoznyuk V. Formation and Using of Water-Supply and Sanitation Enterprises Financial Resources. – Printed as manuscript.

Thesis for a candidate degree in the field of Economic Sciences on speciality 08.00.08 – Money, Finances and Credit. – Ternopil National Economic University of Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, Ternopil, 2012.

The author investigates theoretical and practical aspects of forming and using of financial resources of water-supply and sanitation enterprises, suggests directions of improvement of their financial providing.

The thesis is dedicated to the complex research of theory and practice of the financial providing of water-supply and sanitation enterprises. The essence and value of financial resources of the mentioned subjects of management is found out, the specific of their forming and using is exposed.

Composition and structure of sources of financial resources is analysed, modern practice of pricing on water-supply and sanitation services is shown. Problem of state sponsorship to such enterprises is exposed. Efficiency of forming and using of water-supply and sanitation enterprises financial resources is appraised.

Suggestions of improvement of the financial providing of water-supply and sanitation enterprises are outlined. Foreign experience of organization of public private partnerships is analysed and directions of their realization in Ukraine are offered.

Key words: financial resources, financial providing, water-supply and sanitation enterprises, income, profitability.

Підписано до друку 21.12.2012 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов. друк. арк. 0,9 Зам. № А040-12. Тираж 130 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.

Віддруковано у ВПЦ "Економічна думка ТНЕУ"
46020 Тернопіль, вул. Львівська, 11
тел. (0352) 47-58-72